

Handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck

Dokumenttyp: Handlingsplan
Antaget av: Kommunstyrelsen 2018-06-12 §267
Status: Gällande
Giltighetstid: per mandatperiod

Diarienummer: Ks 2017-876

Dokumentansvarig:

Adresserat till:

Tidpunkt för aktualitetsprövning: 2023

Tidpunkt för senaste revidering:

Relaterade styrdokument:

Omsorgs- och äldreförvaltningen

Socialförvaltningen

Utbildningsförvaltningen

Kultur- och fritidsförvaltningen

Kommunledningsförvaltningen

Innehåll

1	Inledning	4
2	Uppdrag och utgångspunkter	4
	Att förstå våld i nära relationer	5
	Definition av våld	7
3	Utvecklingsområden	8
	1. Ett hälsofrämjande och förebyggande arbete för att motverka våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck	8
	2. Samverkan och samordning	10
	3. Tidig upptäckt av våldsutsatthet och ett individanpassat stöd och skydd för våldsutsatta vuxna	12
	4. Tidig upptäckt, stöd och skydd för barn och unga som lever i familjer där våld i nära relationer eller hedersrelaterat förtryck förekommer	14
	5. Tidig upptäckt och arbete med våldsutövare för att våldet ska upphöra	18
	6. Kunskap och kompetens i arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck	20
4	Referenser	22

1 Inledning

Våld i nära relationer är ett stort samhälls- och folkhälsoproblem. Det är ett allvarligt brott och ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Konsekvenserna av våld i nära relationer påverkar hela samhället och levnadsvillkor och livskvalitet för de som drabbas.

Linköping kommuns handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck är ett styrdokument för alla Linköping kommuns verksamheter.

Syftet med handlingsplanen är att tydliggöra hur vi tillsammans kan förebygga, upptäcka, synliggöra och åtgärda våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck. Den syftar också till att främja en ökad samordning, systematisering, effektivisering och kvalitetshöjning av arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck.

Arbetet med handlingsplanen utgår ifrån FN:s deklARATION om mänskliga rättigheter och politiska mål såsom Agenda 2030 och det jämställdhetspolitiska målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Då våld i nära relationer inklusive hedersförtryck i hög grad är en folkhälsofråga, en jämställdhetsfråga och en trygghets- och brottsförebyggande fråga berörs området av flera planer, program och styrdokument på kommunal nivå. Bland andra bör ”CEMR deklARATIONEN”, kommunens folkhälsopolicy ”Deklaration om folkhälsa i Östergötland” och ”Handlingsplan för trygghet, säkerhet och brottsförebyggande åtgärder” ses som grund till handlingsplanen.

2 Uppdrag och utgångspunkter

Kommunstyrelsen gav i oktober 2017 ett gemensamt uppdrag till omsorgsnämnden, socialnämnden, barn- och ungdomsnämnden och bildningsnämnden att tillsammans utarbeta en handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck för Linköpings kommun. Då handlingsplanen ska vara ett kommunövergripande styrdokument beslutade kommunens ledningsgrupp att förstärka arbetet med representanter från Kommunledningsförvaltningen, Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen samt Kultur- och fritidsförvaltningen.

Handlingsplanen bygger på Linköpings kommuns förstudie (ON 2016-473) ”Ett målmedvetet och uthålligt arbete mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck”, regeringens ”Nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor” (Skr 2016/17:10) och länets strategi ”Ett Östergötland fritt från förtryck och våld” (2017).

Den övergripande målsättningen i handlingsplanen är att arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck ska bidra till och skapa

förutsättningar för en trygg och säker kommun. Ett våldsförebyggande arbete kan beskrivas, förstås och utföras utifrån tre nivåer: tidigt våldsförebyggande, selektivt våldsförebyggande samt indikativt våldsförebyggande.

Handlingsplanen presenterar sex utvecklingsområden: ett hälsofrämjande och förebyggande arbete; samverkan och samordning; tidig upptäckt av våldsutövare och ett individanpassat stöd och skydd; tidig upptäck, stöd och skydd för barn och unga; tidig upptäckt och arbete med våldsutövare, samt kunskap och kompetens vilka tar sin utgångspunkt i dessa tre nivåer. Till varje utvecklingsområde finns åtgärder, aktiviteter och ansvariga förvaltningar kopplade. Det finns inga skarpa gränser mellan de olika nivåerna, utan de ska ses och läsas som en helhet som kompletterar och förstärker varandra i arbetet mot våld i nära relation och hedersrelaterat förtryck.

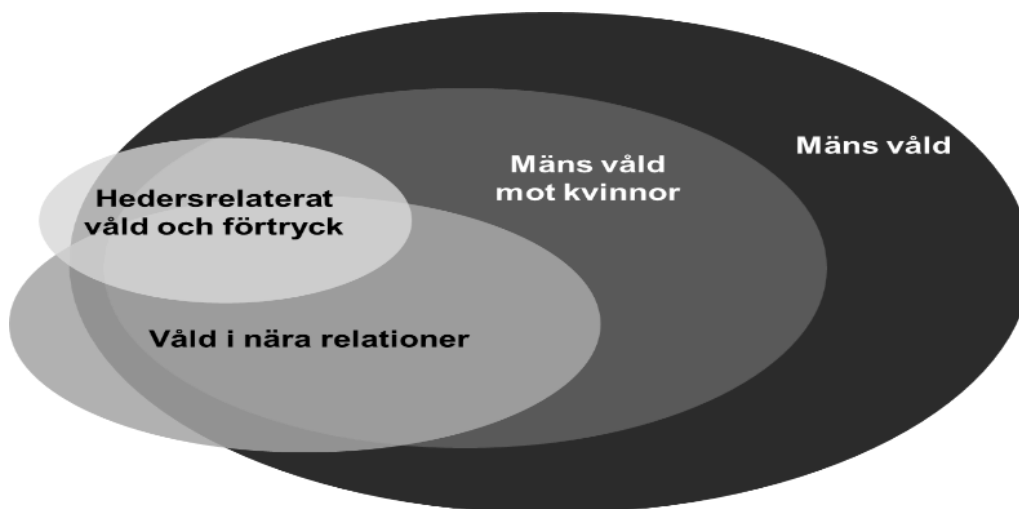
Varje förvaltning ansvarar var för sig för genomförande och uppföljning av de åtgärder och aktiviteter som de enligt handlingsplanen har ett särskilt ansvar för. En kommunövergripande uppföljning av handlingsplanen genomförs en gång i början av varje mandatperiod.

Att förstå våld i nära relationer

Både män och kvinnor utsätts för våld, men våldsutövaren ser olika ut. Det är vanligare att kvinnor utsätts för grovt och upprepat våld i en nära relation. Våld förekommer också i samkönade relationer. Våldet riskerar dock att neutraliseras och osynliggöras om enbart könsneutrala förståelser om våld är utgångspunkt i en verksamhet som hanterar våld i nära relationer. Det finns också behov av ett begrepp som inkluderar många olika former av

könsrelaterat våld. Begreppet mäns våld mot kvinnor synliggör detta. Figuren nedan är hämtad från SOU 2015:55 ”Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck” och den åskådliggör beröringspunkterna mellan mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Barn i familjer där partnervåld förekommer har ofta bevittnat våld och ibland också själva varit utsatta för våld.

Figuren visar att mäns våld mot kvinnor inrymmer större delen av det våld som sker i nära relationer liksom hedersrelaterat våld och förtryck. Större delen av våldet som sker i nära relationer utövas alltså av män mot kvinnor. Figuren visar också att mäns våld mot kvinnor är en del av det våld som män utövar i en rad olika sammanhang, inklusive det våld män riktar mot andra män i offentliga miljöer. Våld i nära relationer är endast en del av mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. Flickor och kvinnor drabbas av våld i alla sammanhang där människor befinner sig – i hemmet, på förskolor och skolor, på arbetsplatser, på fester, på gruppboenden och äldreboenden, på internet och i andra offentliga miljöer. Det finns också delar av det hedersrelaterade våldet och förtrycket som inte ingår i våld i nära relationer, då våldet kan utövas av ett stort kollektiv, både män och kvinnor, och inte enbart av en enskild partner. Enligt SOU ”Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck” är både mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck orsakat av ojämställdhet och könsmaktsordning. Det är viktigt att vara medveten om att alla – flickor och kvinnor och pojkar och män – på olika sätt bidrar till att upprätthålla denna maktordning.

Till hedersnormer hör uppfattningen att en familjs rykte och anseende är avhängigt kvinnliga familjemedlemmars kyskhet och oskuld samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till dessa ideal. Kontroll av kvinnor och flickor i hederns namn sträcker sig från begränsningar i vardagen i fråga om klädsel, umgänge och fysisk rörelsefrihet till styrning av val

beträffande utbildning, jobb, äktenskap och skilsmässa. Även unga män kan bli gifta mot sin vilja. Hbtq-personer kan betraktas som hotande mot familjens heder och utsättas för liknande kontroll, påtryckningar och våld. Flera män och kvinnor kan vara involverade i att planera, besluta, sanktionera och utöva hedersrelaterat våld och förtryck. Detta innebär bl.a. att enskilda familjemedlemmar kan uppleva en stark plikt att utföra, eller medverka till, våldshandlingar. Både kvinnor och män som försvarar den som är utsatt kan straffas av gruppen för det och själva vara utsatta på olika sätt.

Definition av våld

Frihet från våld är en mänsklig rättighet. Våld i nära relationer inklusive hedersförtryck är i hög grad en folkhälsofråga, en jämställdhetsfråga och en brottsförebyggande fråga, som allvarligt påverkar levnadsvillkor och livskvalitet för de som drabbas. Våldet har omfattande konsekvenser för såväl individ som samhälle.

Våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor

”Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet.” (FN:s definition våld mot kvinnor)

”Med våld menas varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill”. (Per Isdal)

Kännetecknande för våld i nära relationer är att den utsatta har en nära relation till och ofta starka emotionella band till förövaren, vilket försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott. Våldet sker vanligtvis inomhus i offrets egen bostad och ökar i allvar och intensitet ju längre relationen pågår. Detta kan leda till att våldet mer och mer blir både ett förväntat och till viss del accepterat inslag i den utsattes vardag.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Heder definieras av FN som en del av en traditionell familjeideologi, som dikterar villkor för kvinnors sexualitet och familjeroll. Identiteter och handlingar som bryter mot dessa normer, exempelvis otrohet, sex före äktenskapet, att umgås med ”fel” personer och i vissa fall även att bli våldtagen, kan ge upphov till starka sanktioner och även dödligt våld.

”Hedersrelaterat våld utmärker sig genom sitt kollektiva uttryck. Kännetecknande för våldet är att det inte utövas av en enskild man mot en enskild kvinna i en parrelation, att det grövsta våldet i regel är välplanerat och att både kvinnor och män kan utsättas.

Hedersrelaterat våld handlar i många fall om hot som begränsar en ung persons handlingsutrymme eller rätt att själv välja partner. Den som öppet utmanar eller trotsar den rådande normen anses dra skam över hela familjen och riskerar att straffas fysiskt för att familjen eller ett utökat kollektiv ska återfå det som uppfattas som förlorad heder. Gärningspersonerna är ofta familjemedlemmar, släktingar eller andra medlemmar av gemenskapen.” (Nationellt Centrum för Kvinnofrid - NCK)

Hedersrelaterat våld diskuteras ofta som en fråga om mäns våld mot kvinnor, men kan vara en bredare fråga än så. I likhet med mäns våld mot kvinnor i nära relationer är den kontroll som de våldsutsatta utsätts för av förövarna stark och kontrollen begränsar handlingsfriheten i både det privata och det offentliga. Mäns våld mot kvinnor i nära relationer utförs främst individuellt och fördöms kollektivt, medan hedersrelaterat våld utförs kollektivt och våldet i vissa fall är socialt accepterat inom en begränsad gemenskap.

3 Utvecklingsområden

1. Ett hälsofrämjande och förebyggande arbete för att motverka våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck

En kommun där medborgare lever i frihet från våld är en självklar strävan och våldsförebyggande arbete ska vara en naturlig del i kommunens alla verksamheter. På ett grundläggande plan handlar det om att utmana föreställningar om makt och maskulinitet som rättfärdigar våld, samt normer som inskränker kvinnors och flickors självbestämmande. Ett tidigt våldsförebyggande arbete är viktigt för att påverka värderingar som kan legitimera våld och förtryck. Dessutom ska förutsättningar skapas för tidig upptäckt av personer som är våldsutsatta eller våldsutövare. Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck ska vara ett gemenast åtagande och ska uppmärksammas, åtgärdas och beaktas i frågor som rör utbildnings- och arbetsmarknadsinsatser, bostadsförsörjning, stadsutveckling, kultur- och fritidsinsatser, socialtjänst samt personalpolitik. Det civila samhället och den ideella sektorn har en betydelsefull funktion i det förebyggande arbetet och är därmed en angelägen samverkanspartner inte minst i ett aktivt opinionsarbete. Män och pojkar ska i större omfattning engageras i det våldsförebyggande arbetet. Arbetet är av olika slag och har olika inriktning, det bedrivs på flera nivåer och på flera arenor. Särskilda aktiviteter riktas i de miljöer och de livssituationer där våld i nära relationer ofta är förekommande.

I våldsförebyggande sammanhang framhålls att arbetet ska förstås i tre nivåer: tidigt våldsförebyggande, selektivt våldsförebyggande samt indikativt våldsförebyggande. Inom detta utvecklingsområde är fokus tidigt vålds- och selektivt förebyggande arbete.

Utvecklingsområde 1		
Ett hälsofrämjande och förebyggande arbete för att motverka våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck		
Åtgärd	Ansvarig förvaltning	Aktiviteter
Kommunen ska ha pågående arbete för unga där attityder och värderingar kring jämställdhet, våld och hedersrelaterat förtryck bearbetas.	Utbildningsförvaltningen Omsorgs- och äldreomsorgen Kultur- och fritidsförvaltningen Kommunledningsförvaltningen Socialförvaltningen 	Hälsofrämjande och tidigt våldförebyggande arbete med fokusområden på jämställdhet, genus, kön och koppling mellan maskulinitet och våld. Krav ska utformas och finnas i arbete med förfrågningsunderlag och verksamhetsuppdrag till utförare. Krav ska utformas och finnas till utförare av fritidsverksamhet för unga. Öka kunskapen inom all kommunal fritidsverksamhet för unga när det gäller att motverka hedersrelaterat förtryck och våld i nära relationer. Främjande arbete kring barns och ungas rättigheter med särskilt fokus på hedersrelaterat förtryck, inklusive barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning.
Kommunen ska ha ett pågående arbete för vuxna och familjer där attityder och värderingar kring jämställdhet, våld och hedersrelaterat förtryck bearbetas.	Utbildningsförvaltningen Omsorgs- och äldreomsorgen Kultur- och fritidsförvaltningen Kommunledningsförvaltningen Socialförvaltningen 	Hälsofrämjande och tidigt våldförebyggande arbete med fokusområden på jämställdhet, genus, kön och koppling mellan maskulinitet och våld. Krav ska utformas och finnas i arbete med förfrågningsunderlag och verksamhetsförslag till utförare.

<p>Linköpings kommun ska samverka med det civila samhället för att främja mänskliga rättigheter och för att sänka trösklarna för våldsutsatta och våldsutövare att söka stöd och hjälp.</p>	<p>Utbildningsförvaltningen ■ Omsorgs- och äldreomsorgen ■ Kultur- och fritidsförvaltningen ■ Socialförvaltningen ■</p>	<p>Hälsofrämjande och tidigt våldsförebyggande arbete med fokusområden på jämställdhet, genus, kön och koppling mellan maskulinitet och våld. ■■</p> <p>Verksamhet för barn och unga ska utgå från ett normkritiskt förhållningssätt. ■■</p> <p>Krav ska utformas och finnas vid överenskommelser och bidrag till ideella organisationer och föreningar. ■■■■</p>
<p>Föra en dialog med de kommunalägda bolagen för att de ska ta ett ansvar i arbete för att motverka våld och hedersrelaterat förtryck.</p>		<p>Ett trygghetsskapande arbete för hyresgäster. Exempelvis "Husfrid/Huskurage".</p> <p>Utbildning av bovärdar.</p> <p>Kunskaps-, informations- och normkritiskt arbete bland anställda inom kommunägda bolag.</p>
<p>Linköpings kommun ska som arbetsgivare bidra till att medvetandegöra och synliggöra attityder och värderingar kring genus och våld.</p>	<p>Kommunledningsförvaltningen ■</p>	<p>Värdegrundsarbete och attitydpåverkan inom jämställdhet och mångfaldsområdet. Perspektivet integreras i arbetsmiljöarbetet där ex rutiner kring kränkande särbehandling och sexuella trakasserier går igenom regelbundet. Stöd, verktyg och kompetensutvecklingsinsatser om jämställdhet och mångfaldsfrågor. ■</p> <p>Uppmärksamma maskulinitetsnormer och våld i nära relationer i samband med kompetensutvecklingsinsatser. ■</p>
<p>Chefer och medarbetare ska våga se, våga fråga och agera i förhållande till kollegor och de vi möter i vår yrkesutövning.</p>	<p>Kommunledningsförvaltningen ■</p>	<p>Se över stöddokument och rutiner vid upprepade korttidsjukfrånvaro och vid rehabilitering med fokus på tidiga signaler och möjlighet att lotsa till rätt stöd. ■</p>

2. Samverkan och samordning

En av framgångsfaktorerna för ett effektivt arbete mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck är att integrera arbetet i den befintliga organisationen och i kommunens ordinarie styr- och ledningssystem. Det är ett kommungemensamt uppdrag att arbeta för en kommun fri från våld. Ansvaret och genomförandet av våldsförebyggande insatser och aktiviteter spänner över många verksamhetsområden och sektorer och detta kräver att många aktörer samverkar strukturerat. I detta arbete behöver flera nämnder, förvaltningar och kommunala bolag vara involverade och arbetet måste gå hand i hand med kommunens jämställdhets-, folkhälso- och trygghetsarbete. Som ett stöd för det kommungemensamma arbetet ska det finnas en struktur för intern samordning och samverkan på strategisk nivå.

Det är även viktigt att utforma en effektiv samverkan på operativ nivå. I de fall där det behövs för ett effektivt flöde för verkställighetsprocessen bör det tas

fram överenskommelser även med externa samverkanspartners. Förutom den rent operativa externa samverkan då resurser samordnas utifrån en våldsutsatt och dennes familj och nätverk är det angeläget att kommunen deltar i ett utvecklingsarbete med externa aktörer. Detta för att utveckla arbets- och behandlingsmetoder, tydliggöra ansvar och roller men också för att sträva efter samsyn och ett gemensamt kunskapsbyggande.

Då de olika arenorna och arbetsgrupperna för samverkan beskrivs ska ansvar, roller, mandat och befogenheter framgå.

Utvecklingsområde 2		
Samverkan och samordning		
Åtgärd	Ansvarig förvaltning	Insatser
Det skall finnas en tydlig kommunövergripande samordning och samarbetsstruktur för strategiskt arbete.	Omsorgs- och äldreförvaltningen 	En särskilt utsedd förvaltning och/eller funktion skall ta ansvar för att tillsammans med utsedda funktioner/personer på berörda förvaltningar synliggöra processen och ge förslag till samverkansforum.
Samverkansgrupper i individärenden säkerställs.	Utbildningsförvaltningen Omsorgs- och äldreförvaltningen Socialförvaltningen 	Utveckla samverka för att samordna de operativa insatserna så att de stödjer varandra. Detta ska göras med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos våldsutsatta och barn som bevittnat våld samt utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.
Ansaret för arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck tydliggörs vid extern samverkan, samarbete och samordning i regionen.	Utbildningsförvaltningen Socialförvaltningen Kommunledningsförvaltningen Omsorgs- och äldreförvaltningen Kultur- och fritidsförvaltningen 	Utveckla och säkerställa insatser på operativ nivå genom att bland annat upprätta samverkansöverenskommelse med externa aktörer och aktörer i regionen. Syftet med deltagandet i olika arenor och arbetsgrupper för samverkan ska vara kända. Ansvar, roller, mandat och befogenhet ska framgå för deltagande i samverkansgrupper på nationell, regional och lokal nivå.
Identifiera eventuellt samverkansbehov mellan förskola/skola och socialtjänst.	Utbildningsförvaltningen Omsorgs- och äldreförvaltningen Socialförvaltningen 	Samverkansbehov i frågor som rör våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck ska finnas på BUF-gruppens agenda.

3. Tidig upptäckt av våldsutsatthet och ett individanpassat stöd och skydd för våldsutsatta vuxna

Våldsutsatta finns överallt i samhället: i alla samhällsklasser, i alla miljöer, i alla åldrar och bland människor i olika livssituationer. Vi möter dem i vår vardag, som kollegor, klienter, elever eller vänner, men vi har ofta svårt att upptäcka våldet.

I Socialstyrelsens handbok Våld (2016) lyfts några grupper av kvinnor fram som särskilt utsatta. De grupper som uppmärksammas är äldre kvinnor, kvinnor med funktionsnedsättning, kvinnor med utländsk bakgrund, kvinnor med missbruksproblem och personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Även personer i samkönade relationer nämns som en särskilt utsatt grupp.

Hedersnormer är inte kopplat till någon specifik kultur eller religion och kan även förekomma i icke-religiösa sammanhang. Grunden för hedersnormer är att individen är underordnad kollektivet, den utvidgade familjen, och att gå emot familjens tradition och önskemål från föräldrar och andra släktingar kan för den enskilda flickan eller kvinnan, och även för unga män, vara så kännbart att det i praktiken inte är ett möjligt alternativ. Specifika företeelser som har sin grund i männens/familjens syn på flickor och unga kvinnor är tvångsäktenskap och kvinnlig könsstympning. Det kan vara svårt att avgöra om arrangerade äktenskap samtidigt är tvångsäktenskap. Hedersrelaterat våld och förtryck drabbar också homo- och bisexuella av båda könen, samt transpersoner.

Våld och begränsningar i hederns namn har sina specifika uttryck och kräver ett särskilt bemötande och agerande jämfört med annat partnervåld. Dessa uttryck kan skilja sig mellan olika familjer, då varje individ och familj är unik. Därför är det viktigt att personal inom till exempel skola och socialtjänst har tillräcklig kunskap om vad denna speciella problembild innebär för att kunna förstå barns och vuxnas tänkande och situation i en familj som lever med en hedersideologi.

Personal inom olika delar av kommunen möter regelbundet (medvetet och omedvetet) våldsutsatta vuxna och barn som bevittnat våld, särskilt inom skola och socialtjänst. Men även bland kommunens cirka 8 000 anställda finns många som är våldsutsatta. Våld i nära relationer finns ibland som en bakomliggande orsak till sjukskrivningar och frånvaro från arbetet. Kommunen har möjligheten att uppmärksamma våld i nära relationer och hedersförtryck, både ute i verksamheterna och bland de anställda. Arbetet mot våld i nära relationer skall ses som och vara en del av kommunens jämställdhets-, folkhälso- och trygghetsarbete.

En förutsättning för att se tidiga signaler på våld i nära relationer och hedersförtryck och för att våga fråga är att det finns en grundläggande kompetens hos personalen. Eftersom både barn och vuxna har väldigt svårt att

ta initiativ att själva berätta om sin utsatthet, är det avgörande att personal vågar fråga. Det är till exempel sällsynt att barn själva kontaktar socialtjänsten och ber om hjälp, barn söker sig i första hand till trygga vuxna som barnen uppfattar visar intresse för dem som person. Det är viktigt att nå barnen genom att se, våga fråga och bjuda in till samtal! Skolan är viktig, där finns alla barn och där finns ofta även vuxna som har barns förtroende.

Utvecklingsområde 3		
Tidig upptäckt av våldsutsatthet och ett individanpassat stöd och skydd för våldsutsatta vuxna		
Åtgärd	Nämnd/förvaltning	Aktivitet
Tidigt uppmärksamma och synliggöra våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck.	Utbildningsförvaltningen Omsorgs- och äldreförvaltningen Kultur- och fritidsförvaltningen Socialförvaltningen 	Verksamheter som kommer i kontakt med särskilt sårbara grupper ska ha en förhöjd medvetenhet om hur deras arbetssätt och metoder stödjer tidig upptäckt av våldsutsatta. Verksamheter och arbetsplatser skall ha tydliga och välkända rutiner för hur personal ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka våldsutsatta. Verksamheter och arbetsplatser skall ha tydliga och välkända rutiner för hur personal agerar då våld och förtryck upptäcks. Krav ska utformas och finnas i arbete med förfrågningsunderlag och verksamhetsuppdrag till utförare.
Våldsutsatta vuxna i behov av stöd- och skyddsinsatser ska få detta utifrån sina individuella behov och sårbarhetsfaktorer.	Omsorgs- och äldreförvaltningen Socialförvaltningen 	Stöd och hjälp ska finnas lättillgängligt. Stödet ska kunna erhållas både i form av bistånd och öppen insats. Utveckla insatser för särskilt sårbara grupper. Stöd och skyddsinsatser grundar sig på evidensbaserade hot- och riskbedömningsmanualer.
Vuxna som utsätts för hedersrelaterat förtryck ska få skyddsinsatser utifrån sina individuella behov och sårbarhetsfaktorer.	Utbildningsförvaltningen Omsorgs- och äldreförvaltningen Kultur- och fritidsförvaltningen Socialförvaltningen 	Professioner som möter individer som utsätts för begräsningar och förtryck ska ha kunskap om vad detta innebär. Verksamheter och arbetsplatser skall ha tydliga och välkända rutiner för hur vi agerar då vid

		<p>misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck. ■■■■</p> <p>Utveckla insatser som har särskilt kunskap och ett arbetssätt för att möta personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. ■■</p> <p>Stöd och skyddsinsatser grundar sig på evidensbaserade hot- och riskbedömningsmanualer. ■■</p>
Föreslå arbetsformer och metoder mot specifika våldsformer inom hedersrelaterat förtryck.	Omsorgs- och äldreförvaltningen ■ Socialförvaltningen ■■	Utreda möjliga arbetsformer och metoder i arbete inom hedersrelaterat förtryck. ■■
Kommunen ska tillhandahålla särskilt anpassade boendeformer för våldsutsatta och deras barn.	Omsorgs- och äldreförvaltningen ■ Socialförvaltningen ■■	<p>Utveckla boendeformer för våldsutsatta personer för att säkerställa skydd och en fungerande vardag. ■■</p> <p>Arbetet ska ske i samverkan med frivilliga organisationer. ■■</p> <p>Förstärka stödet till föräldrar och barnen i uppbrottsprocessen. ■■</p>

4. Tidig upptäckt, stöd och skydd för barn och unga som lever i familjer där våld i nära relationer eller hedersrelaterat förtryck förekommer

Det är viktigt att göra det möjligt för barnet att få tillgång till och möjlighet att tala om sina erfarenheter samt tillgång till den hjälp som barnet behöver och har rätt till.

Tio procent av alla barn i Sverige har någon gång bevittnat våld i hemmet. Översatt i siffror för Linköping innebär detta att 2 400 barn har upplevt våld någon gång och ett betydande antal lever i familjer där våld förekommer. Tystnad präglar ofta barns reaktioner på våldet, då skammen flyttas från förövare till offer. Att som barn bevittna och leva med att våld förekommer mellan de personer som skall ansvara för grundläggande trygghet och omsorg kan, om de inte får hjälp, leda till olika symptom och ohälsa. De riskerar att få både bristande tillit till vuxenvärlden och svårt med kamratrelationer, och de kan uppvisa överdriven skräck och rädsla eller aggressivitet. Det kan även förekomma sömnstörningar, koncentrationssvårigheter, fixering vid våld och psykosomatiska symptom som ont i magen eller huvudet. Det kan också finnas en ovilja att lämna hemmet eftersom barnet inte vill släppa kontrollen över den som är våldsutsatt.

Barn som upplever våld i sin familj löper en ökad risk för att också uppleva våld i en vuxenrelation. Det finns en förhöjd risk för pojkar att själva använda våld i framtida vuxenrelationer. För flickor ökar risken att som vuxna bli

utsatta för våld. En förklaring kan vara att våld rättfärdigas genom att ses som ett sätt att lösa problem och att barnet har sett att våld inte behöver innebära slutet på en relation, även om barn som har haft erfarenhet av våld i hemmet generellt tycker att våld är något skrämmande och upprörande. Men en ännu större riskfaktor för att bli en del av en våldsam vuxenrelation än att ha vuxit upp i ett hem där det förekommer våld, är då man vuxit upp med en positiv attityd till våld och/eller traditionella könsattityder.

Att växa upp i en kollektivorienterad familj där värden som lydnad, beroende, heder och skam förekommer och där den vanliga föräldraresponsen på överträdelse är begränsningar, kränkningar, hot och våld påverkar barnet såväl mentalt som fysiskt. Rädslan kan ha förkroppsligats och påverkar beteenden utan att varken individen själv eller omgivningen förstår sambanden. Om de rådande uppfattningarna inom familjen innebär att vara andra till lags, se sig själv som mindre värd, undertrycka egna känslor, den egna kroppen och den egna sexualiteten, påverkar detta den unga/unges identitetsutveckling. En person som växt upp i en tvångsmässig och kontrollerande miljö har svårigheter att känna trygghet och fungera i relation till andra. Även förmågan att leva ett självständigt vuxenliv och fatta rationella beslut påverkas av att man i liten utsträckning fått vägledning kring rätt och fel. I stället har ens handlingar och val ofta styrts av rädsla för bestraffningar och viljan att vara någon annan till lags.

Det saknas idag nationell statistik kring hur många barn som växer upp i familjer där det förekommer hedersrelaterat våld eller förtryck. Under 2017 mottog det nationella kompetensteamets stödtelefon 600 ärenden som sammanlagt berörde 798 personer. Totalt sedan det nationella kompetensteamets stödtelefon startade 2014 har det inkommit 1540 ärenden gällande 2115 personer. Dessutom finns det kring de utsatta ofta ett antal andra personer som berörs av våldet och 652 personer nämns i samtalen som barn eller syskon till en utsatt person. Utsattheten som beskrevs i samtalen rörde bl.a. grovt fysiskt våld, allvarligt psykiskt våld och hot, omfattande kontroll och begränsningar i den utsattas vardag och liv, barn- och tvångsäktenskap, konsekvenserna av könsstympning eller oro för att någon ska könsstympas, samt barn och unga som förts utomlands.

Utvecklingsområde 4		
Tidig upptäckt, stöd och skydd för barn och unga som lever i familjer där våld i nära relationer eller hedersrelaterat förtryck förekommer		
Åtgärd	Ansvarig förvaltning	Aktivitet
Tidigt uppmärksamma och synliggöra barn och unga som bevittnat/upplevt våld eller hedersrelaterat förtryck.	Utbildningsförvaltningen Omsorgs- och äldreförvaltningen Kultur- och fritidsförvaltningen Socialförvaltningen 	Verksamheter som arbetar med barn och unga ska ha kunskap om våld i nära relationer och dess konsekvenser. Personal ska känna till våldets uttryck och mekanismer. Verksamheter som arbetar med barn och unga ska ha kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck och dess konsekvenser. Personal ska ha en hög medvetenhet om tecken som kan tyda på att barn lever med ett begränsat livsutrymme i en hedersrelaterat kontext. Verksamheter och arbetsplatser skall ha tydliga och välkända rutiner för hur personal ska ställa frågor om våld och förtryck för att kunna upptäcka våldsutsatta. Det ska finnas tydliga och välkända rutiner för hur personal skall agera då våld och förtryck upptäcks. Verksamheter som möter barn ska skapa förutsättningar som ger barn möjligheten att kunna berätta om sina upplevelser. Krav ska utformas och finnas i arbete med förfrågningsunderlag och verksamhetsuppdrag till utförare.
Barn och unga som bevittnar eller har bevittnat våld i nära relationer ska tillförsäkras stöd och skydd utifrån principen om barnets bästa och sin egen rätt.	Utbildningsförvaltningen Omsorgs- och äldreförvaltningen Kultur- och fritidsförvaltningen Socialförvaltningen 	Barnet ska få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. Stöd och hjälp ska finnas lättillgängligt. Barnets behov av vård ska beaktas såväl fysiskt som psykiskt med anledning av våldet. Stödet ska kunna erhållas både genom biståndsbeslut och öppen insats.

		<p>Barn som har bevittnat våld ska få stöd och hjälp på ett jämlikt och rättssäkert sätt. ■■■</p> <p>Stöd och skyddsinsatser grundar sig på evidensbaserade hot- och riskbedömningsmanualer. ■■■</p> <p>Förbättra skydd och stöd till barn som har bevittnat våld i nära relationer ■■■</p> <p>Utveckla insatser för särskilt sårbara grupper. ■■■</p> <p>Barns skolgång vid placering på skyddat boende ska säkras. ■■■■</p>
<p>Barn och unga som lever i hedersrelaterat förtryck ska tillförsäkras stöd och skydd utifrån principen om barnets bästa och sin egen rätt.</p>	<p>Utbildningsförvaltningen ■■■</p> <p>Omsorgs- och äldreförvaltningen ■■■</p> <p>Kultur- och fritidsförvaltningen ■■■</p> <p>Socialförvaltningen ■■■</p>	<p>Förbättra skydd och stöd till barn utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Barn som riskerar barn- och tvångsäktenskap eller könsstympning ska särskilt uppmärksammas. ■■■</p> <p>Verksamheter som möter barn och unga ska ha kunskap om, känna till, agera och beroende på barnets ålder hänvisa till stöd och hjälp. Barnet ska få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. ■■■■</p> <p>Stöd och hjälp ska finnas lättillgängligt. Barnets behov av vård ska beaktas såväl fysiskt som psykiskt med anledning av våldet. Stödet ska kunna erhållas både genom biståndsbeslut och öppen insats. ■■■■</p> <p>Barn som har bevittnat eller utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck ska få stöd och hjälp på ett jämlikt och rättssäkert sätt. ■■■■</p> <p>Stöd och skyddsinsatser grundar sig på evidensbaserade hot- och riskbedömningsmanualer. ■■■■</p> <p>Barns skolgång vid placering på skyddat boende ska säkras. ■■■■</p>
<p>Utveckla och implementera åtgärder mot specifika våldsformer inom hedersrelaterat våld och förtryck.</p>	<p>Utbildningsförvaltningen ■■■</p> <p>Omsorgs- och äldreförvaltningen ■■■</p> <p>Kultur- och fritidsförvaltningen ■■■</p> <p>Socialförvaltningen ■■■</p>	<p>Bedriva utvecklingsarbete som rör sätt att mäta kvalitet och resultat. ■■■■</p> <p>Rutiner för hantering av barn som inte dyker upp till skolstart eller försvinner under läsåret tas fram. ■■■■</p> <p>Utveckla och implementera rutiner för arbetet mot barnäktenskap och tvångsäktenskap. ■■■■</p> <p>Utveckla och implementera rutiner för arbetet med flickor som riskerar att utsättas eller har utsatts för könsstympning. ■■■■</p>

5. Tidig upptäckt och arbete med våldsutövare för att våldet ska upphöra

Det är viktigt att motarbeta allt slags våld i nära relationer, till exempel ska även homo- eller heterosexuella män samt transpersoner som utsätts för våld i nära relationer få hjälp och stöd. Det är på samma sätt viktigt att ha i åtanke att hedersrelaterat våld och förtryck inte uteslutande drabbar kvinnor och flickor utan även pojkar och män. Att enbart tala i könsneutrala termer osynliggör dock det vanligaste våldet i nära relationer – en man som utövar våld mot en närstående kvinna.

Det är angeläget att synliggöra, upptäcka, bedöma och få våldsutövare att sluta använda våld. Män som även är fäder eller lever med en kvinna som har barn från ett tidigare förhållande har ett omsorgs- och vuxenansvar i förhållande till de barn som finns i familjen. Våldsutövande pappor är skyldiga att skydda sina barn från våld. Att utsätta barn för att se, höra och på andra sätt uppleva våld och dess konsekvenser innebär i sig en form av barnmisshandel. Även om mannen inte utsätter barnet direkt brister han i omsorgsförmåga och har ett ansvar att göra något åt detta. Det är viktigt att våldsutövaren tar ansvar för det våld barnen varit en del av för att barnen ska kunna gå vidare i sin bearbetning och få möjlighet att återskapa tillit och trygghet.

Det måste finnas enkla vägar till stöd och hjälp för personer som oroas över det beteende de har i förhållande till sina närstående. För att synliggöra är det också angeläget att fråga om våld, vara uppmärksam på situationer och i situationer där det är vanligt med trakasserier, hot och våld.

I Linköpings kommun ska det vara möjligt att få stöd och hjälp som våldsutövare för att förändra sitt beteende. Kommunen ska vara aktiv i att i samverkan med region, kriminalvård och ideella organisationer utveckla metoder, påverkansprogram och stödverksamheter som bidrar till att våldsutövare upphör med våldet. Inte minst är det viktigt att vara en del i arbetet för att utveckla metoder och arbetssätt som kan möta familjer och enskilda individer som lever i en hederskontext och som har en önskan om att bryta mot traditionella levnadsmönster.

Utvecklingsområde 5		
Tidig upptäckt och arbete med våldsutövare för att våldet ska upphöra		
Åtgärd	Ansvarig förvaltning	Aktiviteter
Tidigt uppmärksamma och synliggöra våldsutövare.	Utbildningsförvaltningen ■ Omsorgs- och äldreförvaltningen ■ Kultur- och fritidsförvaltningen ■ Socialförvaltningen ■	Verksamheter som i sitt arbete möter vuxna, barn och unga ska ha kunskap om våld i nära relationer och dess konsekvenser. Personal ska känna till våldets uttryck och mekanismer. ■■■ Verksamheter och arbetsplatser skall ha tydliga och välkända rutiner för hur personal ska ställa frågor om våld och förtryck för att kunna upptäcka våldsutövare. Det ska finnas tydliga och välkända rutiner för hur personal skall agerar då våld och förtryck upptäcks. ■■■ Att på ett strukturerat sätt identifiera och fånga upp mottagliga våldsutövare och erbjuda dem effektiva insatser. ■■■ Uppmärksamma personer i kris eller konfliktfyllda relationer och situationer där det finns en ökad risk för att utveckla ett våldsamt beteende. ■■■ Krav ska utformas och finnas i arbete med förfrågningsunderlag och verksamhetsuppdrag till utförare. ■■
Behovsanpassat stöd för våldsutövande ska finnas.	Omsorgs- och äldreförvaltningen ■ Socialförvaltningen ■	Ta fram hot- och riskbedömningsmanualer för att bedöma risken för fortsatt våld. ■■■ Utveckla och erbjuda stöd och beteendeförändrande insatser till våldsutövare. ■■ Ta fram rutiner för att följa upp det stöd och den behandling som erbjuds våldsutövare. ■■
Kvalificerad programverksamhet för våldsutövare ska finnas att tillgå.	Omsorgs- och äldreförvaltningen ■ Socialförvaltningen ■	Utveckla ytterligare behandlingsmetoder i arbete med våldsutövare. ■■
Våldsförövaren får stöd utifrån sin föräldraroll.	Omsorgs- och äldreförvaltningen ■ Socialförvaltningen ■	Kommunen ska med utgångspunkt i barnets behov erbjuda insatser dels till våldsutövande föräldrar, dels till andra våldsutövande vuxna som bor tillsammans med barn. ■■ Insatserna bör syfta till att våldet upphör och att våldsförövaren får en ökad förståelse för hur våld påverkar barn. Insatser bör genomföras med beaktande av barnets behov av trygghet och säkerhet. ■■

6. Kunskap och kompetens i arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck

Det ska tydligt framgå och synas att kommunen bedriver ett arbete mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Lättillgänglig information ska finnas där det enkelt framgår vilken hjälp som finns att tillgå och vart man kan vända sig för att få stöd och hjälp som våldsutsatt, då man oroas över sin ilska och våldsamma beteende eller är barn och behöver hjälp. En väl utformad information är viktigt både för att enskilda skall få en enkel väg in, som stöd för kollegor och chefer men också för att skapa förtroende och kunskap om kommunens arbete inom området.

Att olika verksamhetsområden och en allt större andel av kommunens anställda har grundläggande kunskap om och förståelse för våldets mekanismer och konsekvenser, ökar förutsättningarna och möjligheterna att fånga upp olika tecken på att någon är våldsutsatt, mod att ställa frågor och vägleda till stöd och hjälp. På arbetsplatser, i yrkesutövningen och i vardagliga sammanhang är det angeläget att synliggöra, problematisera och medvetandegöra frågor som gäller jämställdhet, föreställningar om makt, maskulinitet samt normer som inskränker flickor och kvinnors självbestämmande. Kunskap ska finnas på alla organisatoriska nivåer – hos politiker, chefer, och tjänstemän och inom samtliga av kommunens förvaltningar. Ett särskilt utformat kompetensstöd ska finnas och erbjudas yrkesgrupper som bedöms ha en nyckelposition på en operativ nivå.

Arbetsplatser är den arena där majoriteten av de vuxna befinner sig till vardags. Våld i nära relationer påverkar alla inblandade både fysiskt och psykiskt. Försök har gjorts på nationell nivå med att beräkna kostnaderna för våldet. Även om siffrorna är osäkra antas kostnaderna vara omfattande både för den enskilda och för samhället. Utifrån ett arbetsgivarperspektiv kan våld i nära relationer vara en orsak till ohälsa och sjukskrivningar bland medarbetare.

Som ett led i att utveckla kunskap om metoder och insatsers effekter är det angeläget att kommunen bland annat systematiskt arbetar för att synliggöra omfattningen av våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck.

Erfarenheter och resultat i arbetet med aktuell handlingsplan ska regelbundet sammanställas och redovisas både på förvaltningsnivå och kommunövergripande. Samordning skall ske med de uppföljningar som genomförs inom kommunens jämställdhets-, folkhälso- och trygghetsarbete.

Utvecklingsområde 6		
Kunskap och kompetens i arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck		
Åtgärd	Ansvarig förvaltning	Aktiviteter
Linköping kommuns handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck samt relevanta lokala riktlinjer och rutiner ska vara kända hos medarbetarna.	Utbildningsförvaltningen ■ Omsorgs- och äldreförvaltningen ■ Kultur- och fritidsförvaltningen ■ Kommunledningsförvaltningen ■ Socialförvaltningen ■	Handlingsplan lyfts på alla verksamheters arbetsplatsträffar. ■■■■■ Rutiner och lokala riktlinjer kopplade till handlingsplanen ska vara kända hos medarbetarna. ■■■■■
Information om vägar till hjälp, stöd och skydd, ska finnas lättillgängligt för alla medborgare.	Kommunledningsförvaltningen ■	Samlad och lättöverskådlig information om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck skall finnas på kommuns hemsida. ■ Att minst en gång per år arrangera en kampanj eller aktivitet för att medvetandegöra våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck. ■
Kunskap ska finnas på alla organisatoriska nivåer – hos politiker, chefer, och tjänstemän och inom samtliga av kommunens förvaltningar. Kunskap och fortlöpande kompetensstöd ska erbjudas yrkesgrupper som bedöms ha en nyckelposition på en operativ nivå.	Utbildningsförvaltningen ■ Omsorgs- och äldreförvaltningen ■ Kultur- och fritidsförvaltningen ■ Kommunledningsförvaltningen ■ Socialförvaltningen ■	Erbjuda fortlöpande utbildning och kompetensutbildning för alla yrkesgrupper och på alla nivåer. Alla nyanställda ska få introduktion i ämnet våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck. ■■■■■ Utveckla och ta fram ett förslag till ett kontinuerligt uppdaterat kompetensstöd om våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck. ■■

<p>Synliggöra omfattning av våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck.</p>	<p>Utbildningsförvaltningen Omsorgs- och äldreförvaltningen Kultur- och fritidsförvaltningen Kommunledningsförvaltningen Socialförvaltningen </p>	<p>Undersöka möjligheten och ta fram förslag till kommungemensamma indikatorer. </p>
<p>Kvalitetssäkra metoder, arbetssätt och processer som används i arbetet.</p>	<p>Utbildningsförvaltningen Omsorgs- och äldreförvaltningen Kultur- och fritidsförvaltningen Kommunledningsförvaltningen Socialförvaltningen </p>	<p>Beskriv och åskådliggör aktuella metoder, arbetssätt och processer samt ta fram instrument för att möjliggöra resultatuppföljning. </p>
<p>Uppföljning av handlingsplanen.</p>	<p>Utbildningsförvaltningen Omsorgs- och äldreförvaltningen Kultur- och fritidsförvaltningen Kommunledningsförvaltningen Socialförvaltningen (kommunövergripande uppföljning) Omsorgs- och äldreförvaltningen Socialförvaltningen</p>	<p>Aktiviteter utifrån handlingsplanen ska ingå i förvaltningarnas verksamhetsplaner och följas upp årligen. Kommunövergripande uppföljning av handlingsplanens åtgärder och aktiviteter vid varje mandatperiod med start våren 2023. Uppföljningen utförs i samverkan med en arbetsgrupp med representanter från de förvaltningar som har ansvar och åtaganden utifrån handlingsplanen. Vid uppföljning ska samordning och avstämning ske med de uppföljningar som sker utifrån kommunens jämställdhets- folkhälso- och trygghetsarbete. </p>

4 Referenser

Council of European Municipalities and Regions, CEMR (2006). *Den europeiska deklARATIONEN för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå*

Region Östergötland, Linköpings kommun, Norrköpings kommun, Motala kommun, Boxholms kommun, Finspångs kommun, Mjölby kommun, Kinda kommun, Söderköpings kommun, Vadstena kommun, Valdemarsviks kommun, Ydre kommun, Åtvidabergs kommun, Ödeshögs kommun (2017). *Deklaration om folkhälsa i Östergötland, Avsiktsförklaring mellan Östergötlands kommuner och Region Östergötland*

FN (1993). *FN:s deklARATION för avskaffande av våld mot kvinnor*

Isdal, Per (2001). *Meningen med våld*, Gothia förlag, Stockholm

Länsstyrelsen Östergötland (2017). *Ett Östergötland fritt från förtryck och våld – Regional strategi för Östergötland 2018-2020*

Nationellt centrum för kvinnofrid,
<http://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/> [2018-05-01]

Regeringskansliet (2016). *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*. Utdrag (kap 5) ur Skr. 2016/17:10

Regeringskansliets förvaltningsavdelning (2015). *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*. SOU 2015:55

Socialstyrelsen (2016). *Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*